

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

ШЕВЧУК Тетяна Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри безпеки інформації та бізнес-комунікацій
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7486-8521>

ПАНКОВЕЦЬ Марта Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри безпеки інформації та бізнес-комунікацій
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0984-8406>

Анотація. У сучасних умовах, що продиктовані необхідністю широкого запровадження в різні сфери життя людини різноманітних онлайн-технологій на тлі загальної тенденції до цифровізації економічних процесів, значно активізувався ринок фінансових технологій. З одного боку, фінансова система залучає дедалі більшу кількість користувачів, з іншого – створюються нові інноваційні фінансові продукти і вдосконалюються фінансові технології. Все це зумовлює необхідність предметного вивчення та наукового узагальнення процесів, що відбуваються на ринку фінансових технологій, із тим щоб розуміти і прогнозувати його вплив на діяльність економічних суб'єктів та національну економіку в цілому.

Ключові слова: фінансові технології, ринок фінансових технологій, фінансові послуги, інноваційність, інтернет-банкінг, необанки, криптовалюти.

Постановка проблеми. В останні роки, особливо під впливом пандемії коронавірусу, багато суспільно-економічних сфер життя в Україні

Аннотация. В современных условиях, продиктованных необходимостью широкого внедрения в разные сферы жизни человека различных онлайн-технологий на фоне общей тенденции к цифровизации экономических процессов, заметно активизировался рынок финансовых услуг. С одной стороны, финансовая система привлекает большее количество пользователей, с другой – создаются новые инновационные финансовые продукты и совершенствуются финансовые технологии. Все это обуславливает необходимость глубокого изучения и научного обобщения процессов, протекающих на рынке финансовых технологий, для лучшего понимания и прогнозирования его влияния на деятельность экономических субъектов, а также национальную экономику в целом.

Ключевые слова: финансовые технологии; рынок финансовых технологий; финансовые услуги; инновационность; интернет-банкінг; необанки; криптовалюты.

трансформувалися, у тому числі й ринок фінансових технологій. Досліджуючи його, складно робити порівняння з європейським або амери-

канським аналогами, оскільки нестабільність у вітчизняній економіці впливає як безпосередньо на фінансову сферу, так і загалом на законодавчу базу та середовище, важливі для розвитку галузі. Сьогодні український ринок фінансових технологій (ФінТех) активно розвивається, рухається до простіших та доступніших фінансових послуг, сприяючи прозорості економіки та залученню дедалі більшої кількості споживачів до сучасної фінансової системи. Цей прогрес дозволяє спростити процес управління особистими фінансами та в цілому поліпшити фінансову грамотність. Можемо стверджувати, що сьогодні ринок ФінТех, як в Україні, так і в світі, переживає неймовірний підйом, його продукти дедалі більше стають частиною нашого повсякденного життя, відтак важливо дослідити основні тенденції, що визначають його розвиток із тим, щоб адекватно оцінювати та прогнозувати вплив фінансових технологій на економічне становище фірм та ефективність національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам становлення і функціонування ринку фінансових технологій присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як: А. Мазаракі, С. Волосович [1], Л. Дудинець [2], Т. Калашнікова, С. Самохіна [3], А. Семенов, Я. Кривич [4], М. Тарасюк, О. Кощеєв [5], П. Шуфель [6] тощо. Відзначаючи вагомий результат наукових здобутків проведених вже досліджень, слід зазначити, що низка теоретичних і практичних питань щодо розвитку ринку фінансових технологій та підвищення

ефективності фінансових послуг потребує подальшого вивчення і аналізу.

Не зважаючи на значну кількість досліджень у сфері фінансових технологій, подальшого вивчення потребують питання визначення головних проблем функціонування ринку ФінТех; аналізу послуг і технологій, які найбільшою мірою формують динаміку цього ринку; окреслення перспектив розвитку ринку фінансових технологій в Україні та світі. Все це дозволить з'ясувати переваги нових фінансових технологій та перспективи їх подальшого застосування економічними суб'єктами. Зазначене окреслює актуальність подальших глибоких наукових досліджень.

Мета статті – дослідити роль, головні тенденції та особливості розвитку ринку фінансових технологій в Україні та світі на сучасному етапі, зокрема виявити причини стрімкого розвитку компаній, що розробляють фінансові технології, та проаналізувати, які послуги і технології найбільшою мірою формують динаміку ринку ФінТех; визначити головні проблеми функціонування ринку ФінТех; з'ясувати переваги нових фінансових технологій та перспективи їх подальшого застосування економічними суб'єктами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь фінансових технологій – це нова технологічна індустрія економіки, надбудова над фінансовою системою, яка спрощує функціонування самої системи, а також участь в ній окремих суб'єктів. Система продовжує діяти за ustalеними правилами, але водночас користуватися нею стає зручніше. З'являються нові додатки, сайти та інші технологічні рішення, які модернізують традиційні

фінансові послуги, а саме: усувають банки від монополії на грошові операції, роблять діяльність банків більш інноваційною, дозволяють істотно скоротити час здійснення фінансових операцій, управляти фінансовими активами без участі суб'єкта за допомогою штучного інтелекту, оцінювати платоспроможність суб'єктів, зберігати гроші в електронних гаманцях. Можемо використати таке визачення ФінТеху: «Це – технологічно спроможні інновації у сфері фінансових послуг, які призводять до нових бізнес-моделей, застосунків, процесів і продуктів, що суттєво впливають на фінансові ринки та фінансові установи» [7]. Але це визначення не враховує державний сектор, центральні банки, індивідуальні домогосподарства. На наш погляд, доцільно було б визначити Фінтех таким чином: «Це – інноваційні фінансові технології, які застосовуються всіма суб'єктами глобальної економіки – індивідуальними споживачами, бізнесом, державними інституціями та наднаціональними структурами».

На сучасному етапі ФінТех розглядають як екосистему, яка поєднує всіх учасників фінансового ринку, зокрема, фінтех-стартапи, регуляторів, банки, міжнародні платіжні системи, асоціації банкірів та фінансистів, інкубаторів, акселераторів, постачальників.

Розвиток ФінТех – це відповідь на зростаючий попит індивідуальних споживачів і бізнесу щодо отримання зручних, дешевих і якісних фінансових послуг. Насамперед, іде мова про дешевий та зручний доступ до фінансових ресурсів, можливість швидких трансфертів, комфортну систему платежів, управління активами. Задово-

лення цього попиту стало можливим власне через розвиток інноваційних цифрових технологій та їх проникнення у сферу фінансів.

Сьогодні фінансові технології є одним із головних рушіїв цифрової трансформації фінансового сектору та розширення фінансової інклюзії, яка, в свою чергу, стимулює зростання ВВП і притоку іноземних інвестицій. За оцінками Global FinTech Index 2020 [8], у 2022 році 60% глобального ВВП сформувалося цифровою економікою, а цифрові фінансові послуги стали ключовим драйвером економічного зростання, пожвавлення світової торгівлі, нової індустріалізації, що дає фахівцям підстави стверджувати про настання чергової фази Четвертої промислової революції. У наступному десятиріччі інноваційні фінансові технології ймовірно ще суттєвіше спростять доступ всіх домогосподарств, а також малого і середнього бізнесу до фінансових ресурсів. Свій шанс мають отримати широкі кола споживачів, які поки що не задіяні активно у сфері фінансових послуг, особливо в країнах із низьким і середнім рівнем доходів. Згідно з даними Світового банку, майже 2 млрд. людей у світі знаходяться поза межами формальної фінансової системи (37% українців належать до їх числа). Тож першочерговим завданням лідерів ринку ФінТех є інформування людей про переваги інноваційних технологічних рішень та їх впровадження у повсякденне життя [9].

Досліджуючи найбільш помітні і значущі світові тенденції в розвитку ринку ФінТех, варто відзначити наступне. Останні три роки можна без перебільшення назвати переломними для сектору фінансових послуг. Три-

гером пришвидшення глобальної цифровізації стала пандемія COVID-19 з наступними жорсткими карантинними обмеженнями. Суб'єктам довелося на певний час повністю перейти на використання банківських послуг онлайн. З пом'якшенням обмежень відвідуваність банківських відділень стала певною мірою відновлюватися, проте за період локдауну інтернет-банкінг уже став зрозумілим для клієнтів. Відтак саме помітне розширення сфери використання інтернет-банкінгу стало однією із ключових тенденцій на ринку ФінТех. Інтернет-банкінг став найпопулярнішим видом дистанційного банківського обслуговування, який надає доступ до рахунків та банківських операцій в будь-який час через інтернет (за допомогою гаджетів, таких як комп'ютер, планшет або смартфон). Хоча впродовж десятиліть банки були єдиною можливістю для своїх клієнтів в отриманні різноманітних фінансових продуктів та послуг, зараз позиція традиційних банків стрімко втрачається. Штучний інтелект, Big data, Інтернет речей, блокчейн, роботиконсультанти створюють нові серйозні виклики традиційним банківським послугам.

Ще однією важливою тенденцією в розвитку ринку ФінТех стала поява нових гравців – необанків. Таку назву отримали фінтех-компанії, які здійснюють діяльність за власною банківською ліцензією або на базі вже існуючого банку і працюють виключно в цифровому форматі та не мають відділень. Вони мають багато переваг, порівняно із традиційними банками, як для споживачів, так і для самих установ. Однією з очевидних переваг є те, що цифрові банки не мусять тур-

буватися про інвестиції у фізичні місця. Вони позбавлені витрат, які мають традиційні банківські установи, а відтак пропонують нижчі комісії за обслуговування, вигідніші відсоткові ставки та створюють багато інших стимулів для своїх клієнтів. Традиційні банки, попри все, збережуть вагому роль завдяки їх надійному обліку та захисту персональних даних. Необанки створюють не лише фінансові, але й нефінансові продукти. До прикладу, Commonwealth Bank of Australia запустив мобільний додаток, здатний скласти персоналізований фінансовий план клієнта, врахувавши важливі потреби клієнта (подорожі, купівля житла, заміна автомобіля, навчання тощо) [10].

Для підвищення ефективності фінансових послуг велике значення має залучення в галузь інвестицій. Щодо цього можна помітити ще одну важливу тенденцію: інвестори розглядають ринок ФінТех, як дуже привабливу та прибуткову нішу, відтак інвестування в галузь впродовж останніх років можна назвати рекордним. Згідно даних дослідження KPMG Pulse of Fintech, глобальні інвестиції у ринок ФінТех становили: у 2017 році – 59,6 млрд. дол.; наступні два роки характеризувались бумом інвестування – у 2018 році – 150,4 млрд. дол.; у 2019 році – також 150,4 млрд. дол.; у 2020 році – 121,5 млрд. дол. Тобто разом за останні три з половиною роки глобальна ФінТех-індустрія отримала інвестиції обсягом більше 386 млрд. дол. Згідно того ж звіту, у першій половині 2022 року ситуація з інвестиціями в галузь майже не змінилася в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Незважаючи на російсько-українську війну, збої в

ланцюжках поставок, падіння акцій технологічних компаній, високу інфляцію та зростання процентних ставок, інвестиції показали свою стійкість, знизившись лише на 3%, до 107,8 млрд. дол. зі 111,2 млрд. дол. роком раніше. Проте у другому півріччі, зважаючи на продовження воєнних дій, ситуація може змінитися [11].

Серед інших глобальних трендів слід відзначити розвиток страхових технологій, краудфандингу, P2P кредитування, блокчейну та ринку криптовалют. Зокрема, темпи зростання криптоіндустрії в світовому масштабі випереджають усі традиційні галузі. У 2021 році обсяг ринку криптовалют зріс у п'ять разів. Венчурні інвестори загалом вклали в блокчейн-екосистему близько 33 млрд. дол. Це говорить про те, що індустрія продовжить активно розвиватися. Україна теж рухається в цьому напрямку. Держава обіцяє створити правове поле для легалізації криптобізнесу в країні. Це стимулюватиме його розвиток. Мова йде про прихід міжнародних гравців, збільшення інвестицій у сектор, розвиток локальних проєктів і зростання кількості криптостартапів. Водночас цього року ціна біткоіна впала нижче 21 тис. дол., і увесь крипториниок подешевшав до історичних 970 млрд. дол. Такі стрибки оцінюються як адекватні для крипторинку, тому назвати ситуацію кінцем епохи біткоіна було б несправедливо. Біткоїн з'явився після іпотечної кризи 2008 року і став першим дефляційним інструментом на ринку. Довіра до нього росте, а значить, майбутнє – за цифровими активами, зокрема саме за біткоіном.

Помітним трендом у фінансовому секторі можна також назвати блок-

чейн. Його основна концепція – безпечні платежі й транзакції без необхідності в посередниках. Запобігання крадіжкам особистих даних і шахрайським діям завжди були першочерговим завданням фінтехкомпаній. Блокчейн надає оптимальний рівень захисту даних. За оцінками Всесвітнього економічного форуму, до 2027 року 10% світового ВВП буде зберігатися за допомогою блокчейн.

Поняття краудфандингу, або спільного, гуртового фінансування, досить нове в Україні, проте вже має певну історію та позитивний досвід, який фактично підтверджує світову тенденцію. Головні відмінності полягають лише в закріпленні такого громадського фінансування в більш розвинутих країнах, наприклад, США, на законодавчому рівні, навідміну від України, де наразі такого немає. Зараз у нашій країні створені спеціалізовані краудфандингові онлайн-платформи, які є посередниками між авторами проєктів і спонсорами. Фінансування на таких майданчиках здебільшого здійснюється на благодійній основі.

Таким чином, технологічні інновації на ринку фінансових послуг широко реалізуються й в Україні. Українська держава визначила цифровізацію, як один із пріоритетів національного економічного розвитку. Зокрема, однією з цілей Стратегії НБУ до 2025 року є рух у напрямку активізації фінансових технологій та відкрита банківська політика, які підтримують перехід суспільства до цифрового банкінгу. В Україні, відповідно до глобальних трендів, розвиваються не-обанки, з-поміж них варто згадати O.Bank, А-Банк TodoBank, Izibank, Sportbank, Monobank.

Можемо згадати також й інші ініціативи державних органів управління щодо впровадження цифровізації. НБУ та Міністерство цифрової трансформації України впродовж року займалися розвитком численних проектів, які мали прямий або опосередкований вплив на ринок ФінТех. У тому числі були розроблені, презентовані чи прийняті такі нормативно-правові акти і проекти: Концепція розвитку інноваційних наглядових (СупТех) та регуляторних (РегТех) технологій; Меморандум про сприяння конкурентному платіжному ринку; Проект концепції побудови в Україні системи миттєвих платежів; Проект е-резиденства; Дорожня карта розвитку ринку віртуальних активів; Проект «Інтернет-субвенцій» з підключення сіл до оптичного Інтернету; План розвитку 5G.

Закон України «Про платіжні послуги», що дає можливість регулятору випускати цифрову валюту, розширювати продуктову лінійку, сприяє появі нових категорій надавачів платіжних послуг, зміні процесу переказу коштів для небанківських фінансових установ, появі відкритого банкінгу та прозорості інформації для клієнтів. Створено також «Український каталог фінтех-компаній 2021», що є продуктом Української Асоціації фінтех та інноваційних компаній за підтримки НБУ, Міністерства цифрової трансформації, Українського Фонду Стартапів та Міжнародної фінансової корпорації (IFC) у партнерстві з Державним секретаріатом Швейцарії з економічних питань (SECO) та Фондом ефективного врядування Уряду Великої Британії в Україні (GGF).

З метою стимулювання розвитку ринку ФінТех в Україні в НБУ працює

Експертна рада з питань комунікації з інноваційними компаніями (створена в травні 2019 року в рамках пілотного проекту). НБУ реалізував пілотний проект запуску цифрової гривні, приєднався до Глобальної мережі фінансових інновацій (Global financial innovation network, GFIN) – об'єднання регуляторів фінансових ринків та приватних компаній, що працюють у сфері ФінТех. Це дасть можливість підвищити рівень проникнення інновацій у фінансовий сектор та сприятиме реалізації завдань Стратегії розвитку ФінТеху в Україні до 2025 року [12].

Поряд із здобутками і перевагами впровадження інноваційних технологій на ринку фінансових послуг безперечно є й певні проблеми, пов'язані із цим процесом. Особливу увагу в цьому контексті НБУ приділяє захисту користувачів інноваційних рішень та продуктів. Йдеться як про кібербезпеку, так і про захист прав споживачів фінансових послуг. Нещодавно з цією метою НБУ анонсував створення нового механізму захисту прав споживачів фінансових послуг, що передбачатиме відповідальність банків та небанківських фінансових установ за якість пропонованих ними послуг.

Розвиток інтернет-банкінгу та необанкінгу потребуватиме вирішення проблем, пов'язаних із додатковими ризиками, як-то технологічні збої або кібератаки, до прикладу – DDoS-атаки, які можуть завадити необанкам працювати безперервно. Вони спрямовані на блокування входу до мереж через переривання або призупинення послуги при допомозі віддаленого контролю зловмисним програмним забезпеченням. Хоча Україна не входить до топ-рейтингу країн по частоті

DDoS-атак, проте з початку 2022 р. неодноразово піддавалася їм, зокрема в банківському секторі.

Ще одним ризиком є *неправомірне* використання даних. Фінтех-компанії можуть збирати інформацію про клієнтів, яка виходить далеко за межі тієї, що доступна традиційним банкам. Відтак порушення конфіденційності даних, права власності та безпеки можуть знизити довіру до необанкінгу. Щодо інтернет-банкінгу, то за твердженнями експертів, основною загрозою для будь-якого користувача цією послугою є ризик шахрайського злumu і несанкціонованого доступу зловмисників до коштів на рахунку. А тому банки намагаються використовувати різні системи і механізми, покликані якщо не гарантувати, то, в крайньому випадку, підвищити безпеку використання онлайн-банкінгу.

Використання новітніх цифрових технологій ускладнюється також такими явищами, як низький рівень цифрової грамотності, збільшення числа користувачів, поширення небажаного контенту. Можна узагальнити, що сьогодні кібервійни та кібертероризм набувають глобального характеру та вираженої динаміки, що ускладнює їх виявлення та можливості протидії.

Висновки. Отже, проведене дослідження дає можливість стверджувати, що в сучасних умовах саме застосування інноваційних фінансових технологій стало каталізатором для пожвавлення динаміки інших ринків: страхового, кредитного, інвестиційно-

го. Віртуалізація фінансових технологій стимулювала появу нових інструментів для надання фінансових послуг, зростання популярності необанкінгу, криптовалют, мобільних програм та інноваційних ІТ-технологій. Інноваціями в галузі ФінТех зацікавився також державний сектор, що забезпечує вагоме сприяння розвитку цієї індустрії.

Якщо раніше Фінтех сприймався як продукт, необхідний насамперед фінансовим організаціям, то сьогодні він максимально наблизився до конкретного споживача, зробивши послуги більш зручними, впорядкованими та доступними для широкого загалу. Таким чином, можна стверджувати, що сьогодні діяльність ринку ФінТех спрямована в першу чергу на задоволення попиту споживачів, тобто саме їх вимоги та потреби керують галуззю.

Попри безперечно позитивний вплив інноваційних фінансових технологій на економічний розвиток як на мікро-, так і на макрорівні, є немало проблем і загроз, пов'язаних із їх застосуванням. До них, насамперед, відносять низьку фінансову грамотність індивідуальних користувачів, поширення кібератак та небажаного контенту, а також неправомірне використання персональних даних. Не зважаючи на ці проблеми, подальші глобальні перспективи розвитку і впровадження інноваційних фінансових технологій та їх проникнення в усі сфери людського життя є безсумнівними.

Список використаної літератури

1. Мазаракі А., Волосович С. Fintech у системі суспільних трансформацій. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 2. С. 5-16.

2. Дудинець Л. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С.794-798.
3. Калашнікова Т., Самохіна С. Розвиток ринку фінансових технологій в Україні як фактор сприяння фінансовій інклюзивності. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія Економічні науки*. 2018. № 3. С.201-210.
4. Семенов А.Ю., Кривич Я.М., Цирулик С.В. FinTech технології: суть, роль і значення для економіки країни. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 2(67). Т. 23. С. 100–105.
5. Тарасюк М.В., Кошчєєв О.О. Інновації в глобальній цифровій сфері: оцінка трансформацій. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2017. Вип. 131. С.94–110.
6. Schueffel P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*. 2017. Vol. 4. Iss. 4. P. 32–54.
7. Financial Stability Board. URL: <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/financial-innovation-and-structural-change/fintech/> (дата звернення: 20.11.2022).
8. Global FinTech Index 2020. URL: https://findexable.com/wp-content/uploads/2019/12/Findexable_Global-Fintech-Rankings-2020exSFA.pdf (дата звернення: 20.11.2022).
9. Інновації та розбудова фінтех-ринку України – у фокусі уваги Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/innovatsiyi-ta-rozbudova-finteh-rinku-ukrayini--u-fokusi-uvagi-natsionalnogo-banku> (дата звернення: 17.11.2022).
10. Cameron N. CommBank's in-app personalised shopping launch heralds new age of super apps. – СМО, 18 November 2021. URL: <https://www.cmo.com.au/article/693157/commbank-in-app-personalised-shopping-launch-heralds-new-age-super-apps/> (дата звернення: 21.11.2022).
11. Незважаючи на спад ринку: обсяг інвестицій у фінтех знизився лише на 3% у першій половині року URL: <https://fintechinsider.com.ua/nezvazhayuchy-na-spad-rynku-obsyag-investycij-u-finteh-znyzyvsya-lyshe-na-3-u-pershij-polovyni-roku/> (дата звернення: 15.11.2022).
12. Національний банк приєднався до Глобальної мережі фінансових інновацій. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-priyednavsya-do-globalnoyi-mereji-finansovih-innovatsiy> (дата звернення: 24.11.2022).